

OŚWIECENIE (89) *sb n*

-ś- (47), -f- (33), -sz- (6), -s- (2), -íf- (1); -c- (78), -cz- (11).

o jasne; -świe- (6) *OpecŻyw* (2), *SarnStat* (2), *SiebRozmysł* (2), -świe- *Mącz* (2); drugie e jasne, w końcowym e wahania.

sg *N* oświecenié (13); -é (1) *Calep*, -e (1) *OpecŻyw*, -(e) (11). \diamond *G* oświeceniã (19); -ã (12), -(a) (7). \diamond *D* oświeceniú (5). \diamond *A* oświecenié (37); -é (2), -(e) (35). \diamond *I* oświeceni(e)m (6), oświeceni(m) (1) *KuczKat*. \diamond *L* oświeceniú (8).

Sł stp notuje, Cn s.v. oświecanie, Linde XVI i XVIII w. s.v. oświecić.

1. *Uczynienie czegoś jasnym lub widocznym; oświecenie; illuminatio Cn* (19) : [*Pluton*] Boić się też ziemie grzmienia, Słonecznego oświecenia, By w piekło nie zaświeciło Jego państwa przeszkodziło. *BierRozm* 23; *KrowObr* 103; iż miłość ielt tak przyczyną vśpráwiedliwienia/ iáko światłość przyczyną oświecenia. *WujNT* 222.

a. *Gdy światło ma właściwości nadprzyrodzone* (16) : *RejAp* 4; *RejPos* 58; Pan ielt oświecenim moim [*Dominus illuminatio mea Vulg Ps* 26/1] y zbáwieniem moim/ á kogoż bać sie będę? *KuczKat* 280; áby potym z tobą w żarzy nowey światłości powftał/ á w niebieskich rzeczách oświecenie otrzymał. *LatHar* 592; [Sdrowasz mjesziazcz oszwęczenia sthand sloncze wszego zbawýenia ludziem sýą vkazalo. *TekstyPol* 133].

oświecenie kogo (1): iż fie tá święta światłość miała zyáwić ná oświecenie tych ktorzy fiedzyeli w cieniach śmierci. *RejPos* 297v.

oświecenie czego (4): *RejAp* 4; *RejPos* 338; Swiatłość ná oświecenie pogánftwá [*Lumen ad revelationem gentium Vulg Luc* 2/32] á chwałę ludu twego Izráelkiego. *LatHar* 103 [*idem*] 223.

oświecenie czego [= *co oświeca*] (3): *RejPs* 50v; A pogáni chodźić będą w iálności twoiey/ y krolowie w oświeceniú wzećcia twego [*in splendore ortus tui*]. *BibRadz Is* 60/3; iżby każdy zrozumiawzy oświecenie światłości oney/ ítrzegł fie káždey zley á nieprzyftoyney ípráwy fwoiey *RejPos* 337.

oświecenie od czego (1): obiecałci dáć gwiazdę iutrzenną/ korać doświeci áż do oświecenia twego od Słońcá wiecznego. *RejAp* 40v.

Zwrot: »oświecenie brać« (1): tak bez słońcá onego niebieskiego/ przez ktore wżytkie wyfokości/ Anieli/ y Duźce/ oświecenie biorą/ to ielt/ bez Bogá wżzechmogącego żyć y nic dobrego mieć niemożemy. *KołąkSzczęśl* A2.

Szeregi: »światłość a oświecenie« (1): Nákoniec iuz y Moizefzowi włafną ręką fwoią nápiśaną podał tęgę świętą á chwalebłą światłość/ á to oświecenie fwoie *RejPos* 338.

»oświecenie i umocnienie« (1): PAn Bog ten iedno łam ielt oświecenie moje y vmocnienie moje *RejPs* 38v.

W przeni (1) : OSwiec miły panie nas oświeceniem ífczodroblivey łaski twoiey *RejPs* 50v.

2. *Rozjaśnienie mroku; w przeni* [czego] (1) : GDyześ ty ielt żywot nadzieia y oświecenie wfłech ciemności nálfych *RejPs* 65.

3. *Spowodowanie, zwykle w sposób gwałtowny, zmiany w świadomości umożliwiającej osiągnięcie nowej wiedzy, poznanie prawdy itp.; illustratio Vulg, Cn; illustratio Calep* (60) : tys ielt moię kochanié/ dułfné oświecenie. *OpecŻyw* 20; *PatKaz III* 111; *WujJudConf* 60; A co fie tknie tey mowy/ Z ítaćić

z niebá y wftąpić do niebá/ tedy tho nie zázwdy znáczy przenożzenia fie [...] z mieyfćá ná mieyfće ále fie częłto bierze o wiadomořci woley Bożey/ o ořwieceniu/ y o wrzędzie przepowiadánia ťłowá Bożego *CzechRozm* 28; *CzechEp* 167; tyř nádzieiá wřzyłtkich wiernych/ y wnětrzne ořwiecenie. *ArtKanc* H7, K10; *Calep* [505]b.

ořwiecenie kogo, czego (18): *KromRozm III* P3v; *LubPs* H4 marg; Páweł ťwięty miał ořobną łáłkę Pogánom Ewángeliá kázác ku ořwieceniu ich. *Leop Eph* 3 arg; gdy Duch ťwięty przypadał ná ořwiecenie ich [*apostołów*]. *RejAp* 85v; DVnřtanus [...] ielzczę wřywoćie mátki ťwey Chinedryty/ od Páná Boga ná ořobną ťwiątobliwořć żywotá/ y ořwiecenie wiela ludzi/ obrány był. *SkarŻyw* 507, 230; Ziednay win zgładzenie/ Myřli ořwiecenie *LatHar* 405; *WujNT* 2.*Cor* 4/6. Cf »ořwiecenie rozumu«, »ořwiecenie serc«, »ořwiecenie wiary«.

ořwiecenie kogo, czego [= *kto, co ořwieca*] (18): *SeklKat* S3; nic nie ielř zákrytego coby fie miało zátáić/ przed tym ťwięty m ořwieceniem iego [*Pana*] *RejPos* 337; *LatHar* 566; *WujNT* 2.*Tim* 1/10; ábyř mię ty łam rządzil/ vmocnił/ przez ořwiećenié łáłki twoiey *SiebRozmyřl* E4. Cf »ořwiecenie Ducha ťwiętego«.

W połączeniach szeregowych (3): Przetoż tám fie prędko zdobędzielz ná więłřze ořwiecenie rozumu/ zápalenie woley/ vřpokoienie pámięći/ ná ćichořć/ ćirpliwořć/ męřtwo/ czyłřtořć/ trzeźwořć/ y wřzelkie inřze cnoty. *LatHar* 204, 210, 676.

Zwroty: »da(wa)ć ořwiecenie« [*szyk zmienny*] (5): *PatKaz II* 61v; Ale iř w twych ťwiętych ťłoweych to náłře myřlenye/ Dawa nam wyęc ťmyřłom náłřym práwe ořwyeceny Ludzyom máłego rozumu řpraw twych zrozumienie. *LubPs* bb5v; *KrowObr* 218v; *SkarŻyw* 117; *SkarKaz* 517b.

»ořwieceniem odnowić« (1): Pan Bog wřzechmogący mogłby przez Duchá ťwego ťwiętego táiemnym ořwieceniem [...] wřzythek ťwiát odnowić *RejPosRozpr* b3v.

»ořwiecenie okazać« (1): Pan Bogći to ořwiecenie zá znák wam okazał *LubPs* B3v.

»wziąć ořwiecenie« = *lumen recipere* *JanStat* (2): on iáwnogrzeřnyk wřyąwřzy iuř z onych ťłow Páńńkich leřřze ořwiecenie w onym obłędnym řercu ťwoim/ iáko wdzyęćnie przyiáł ná on čás w dom ťwoy Páná ťwoiego *RejPos* 347v; *SarnStat* 986.

»znaleźć ořwiecenie« (1): *RejPos* 117 cf »pociecha i ořwiecenie«.

Wyrażenia: »ořwiecenie Ducha ťwiętego (a. Bożego), boże« (13:1): leżacz wřyuczye matky ťwey uyedżacz z ořwyeczenya ducha řzwyątego yłř ona myala boga bycz rodzyczą *PatKaz II* 80v, 50v, 55, 79v, 80; *RejPos* 116, 120v; *WujJud* 95, 177; *WujJudConf* 31; y zacni wykłádáćze piřmá ťwięthego z ořwieceniá Bożego mogą być názwáni Prorocy. *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 191v; *NiemObr* 16; O Pánie BOże/ ktoryř dnia dźiřieyřzego řercá wiernych twoich/ przez ořwiecenie Duchá S. vmieiętnořćiá y rozumem obdárzył *LatHar* 366.

»ořwiecenie rozumu« (6): *RejPos* 239, 337v; *SkarŻyw* 581; Dotknął Dawid kroćiućno dwu znáćnych pożytków iego [*tego sposobu modlitwy*]/ to ielř ořwieceniá rozumu/ y zápaleniá woley *LatHar* 663, 204, 351.

»ořwiecenie serc« (1): GDy zá řtáránim Grzegorzá S. Pápięża/ Angliá Chryřtuřowi fie pokłoniłá [...] / wiele ťwiętych y wielkich ludzi ná ořwiecenie řerc ludzkich wřypuřćiá *SkarŻyw* 516. [Cf 4. »ořwiecenie oczu« *RejPos* 285v].

»oświecenie wiary« = *lumen fidei JanStat* [szyk 2:1] (3): Dayże nam tedy nález miły á wŕzechmogący Pánie tákie oświecenie nędzney wiary nálezey/ iákoś był raczył dáć [...] człowiekowi temu [dworzaninowi z Kafarnaum]. *RejPos* 245v; *SarnStat* 986 [2 r.].

Szeregi: »oświecenie i kochanie« (1): Ciągnie tedy Oćiec nie gwałtem áni przymufzeniem/ ále oświeceniem y kochánim *WujNT* 329.

»łaska i oświecenie« (1): Boże/ ráczże zápalic ferce moje [...] ku rozmnożeniu tych cnót/ które z ofobliwéy łáiki y oświecenia twégo pochodzą *SiebRozmyśl* E3v.

»oświecenie i objawienie« (1): bacząc iż go [Dawid zakonu] bez ofobliwego oświecenia y obiáwienia Bożego wyrozumieć niemogł *CzechEp* 123.

»oświecenie i odpuszczenie grzechow« (1): Iesli nam dáie [Maryja] oświecenie y odpufztzenie grzechow? *KrowObr* 218v.

»pociecha i oświecenie« (1): Abyś fie też ty w żadne obłędliwe piśmá áni rády nie wdawał/ [...] chczefzli znaleźć pociechę y oświecenie od Páná twego/ [...] to wważay łobie. *RejPos* 117.

»oświecenie i pomnożenie rozumu« (1): Bo mu [św Efremoni] Pan Bog w piśmie S. tákie oświecenie y pomnożenie rozumu dawał: iż więcey do głowy przychodziło/ niżli vŕty wymowić mogł. *SkarŻyw* 117.

»oświecenie i poświęcenie« (1): Trzecia część o duchu S. y nalezym o świeceniu [!] y poświęceniu. *SeklKat* Pv. [Ponadto w połączeniach szeregowych 1 r.]

»oświecenie i wiara« (1): By Turkom y Tátárom dał P. Bog tákie oświecenie y wiárę: dálekobyy fie lepiej Pánu Bogu záchowáli? *SkarKaz* 517b.

4. *Przywrócenie wzroku* (6) : *OpecŻyw* 64; Wezwáli tedy powtore człowieka ktory był ślepym/ y rzekli mu: Day chwałę Bogu (*marg*) To iest, przypifuy to oświecenie Bogu, á nie Iesufowi (–) *WujNT Ioann* 9/24.

oświecenie kogo (1): Oćiec iego [Mieszka] Zemomisław [...] od wieŕczkow pytał/ cobyfie rozumiało to flepe národzenie/ y nierychle áż wŕiedmi lat oświecenie fyná swoiego *StryjKron* 149.

Wyrażenie: »oświecenie oczu« (3): Tha woda dziwney á rozliczney pomoczy iesth ku oświeceniu oczu *FalZioł* II 13a; iuz będye y oświecenie oczu twoich y fercá twego. *RejPos* 285v, 209 *marg*.

W przen (2) : Prosbá ku Pánu Bogu o oświecenie [!] oczu duŕznych. *RejPos* 209 *marg*, 285v.

5. *To, co oświecaj lampa, pochodnia; przen* (1) : tam że zgotuię oświecenie Kryŕtuŕowy swoiemu [paravi lucernam christo meo *Vulg Ps* 131/17; nágotowałem pochodnią Pomázáńcowi moiemu *Leop*; zgotowałem pochodnią Chriŕtuŕowi memu *WujBib*] *RejPs* 199v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : *Illuminatio*, *Oświecenie*. *Mącz* 199c; *Illustratio*, *Oświecenie*/ *oznaymienie*/ *Ośławienie*/ etc. *Mącz* 200d.

Synonimy: 1. objaśnienie; 2. rozjaśnienie; 3. nauczanie, objaśnienie, objawienie.

Cf **OŚWIECIĆ**